

(مريم شميه)

مرثیه خوانی نکته درباره مرثیه

مرد «علیه السلام» و برای زن «علیه السلام» را به کار بریم.
۴- از خدا بخواهیم تا خاندان عصمت و طهارت به ویژه حضرت مهدی «علیه السلام» به جلسات مرثیه خوانی ما عنایت کنند و در این گونه مجالس تشریف بیاورند و چشمان گنه کار ما را به جمال دل آرای خویش نورانی بفرمایند.

۵- اگر به مرثیه خوانی علاقه داریم، از خاندان عصمت و طهارت به ویژه حضرت فاطمه زهرا، امام حسین و امام زمان «علیه السلام» بخواهیم تا ما را در زمره مرثیه خوانان واقعی خود قرار دهند.

۶- مرثیه خوانی از نعمت هایی است که خداوند و خاندان عصمت و

«مرثیه خوانی» از اموری است که مورد توجه خاندان عصمت و طهارت «علیه السلام» است. به همین منظور «۱۲۸» نکته را در زمینه «اروش مرثیه خوانی» - که طبق حروف ابجد برابر با نام مبارک امام «حسین» «علیه السلام» است - با شما مبلغان گرامی در میان می نهیم:

۱- در مرثیه خوانی به «خدا» توکل کنیم.

۲- توکل به معصومان و کمک از آنان به ویژه حضرت فاطمه زهرا، امام حسین و حضرت مهدی «علیه السلام» را فراموش نکنیم.

۳- از خاندان عصمت و طهارت «علیه السلام» با احترام یاد کنیم؛ مثلاً، برای

ائمه معصومین علیهم السلام و بیزاری از دشمنان آنان آغاز کنیم؛ مثلاً، بگوییم: «بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ، الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ، ثُمَّ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰی سَيِّدِنَا وَنَبِیِّنَا اَبِی الْقَاسِمِ مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اَهْلِ بَيْتِهِ الطَّيِّبِیْنَ الطَّاهِرِیْنَ وَ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلٰی اَعْدَائِهِمْ اَجْمَعِیْنَ مِنْ الْاَنِّ اِلٰی قِیَامِ یَوْمِ الدِّیْنِ.»

۱۴- می توانیم مرثیه را با نام خدا و یاد صفات خدا آغاز کنیم؛ مثلاً، بگوییم: «بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ، یَا رَحْمٰنُ یَا رَحِیْمُ ...»

۱۵- پس از ذکر نام، صفات و حمد خدا و درود بر معصومان علیهم السلام می توانیم چند بیت شعر بخوانیم یا خاطره و داستانی را ذکر کنیم. سپس اصل مرثیه را بازگو نماییم.

۱۶- اگر شعر یا خاطره یا داستانی پیش از خواندن اصل مرثیه مورد استفاده قرار می گیرد، سعی شود آن قدر طولانی نگردد که از اصل مرثیه بیشتر شود و اصل مرثیه، هدف و محتوای آن را تحت الشعاع خود قرار دهد.

۱۷- چنانچه شعر، داستان، خاطره یا نظایر آن در مرثیه خوانی مورد استفاده قرار گرفت، باید از نظر محتوا درست و از نظر مدرک صحیح و معتبر باشند.

طهارت علیها السلام به دوستان خود عطا می کنند. پس آن را دست کم نگیریم و کم ارزش نکنیم.

۷- می توانیم ثواب مرثیه خوانی خود را به معصومان علیهم السلام یا مراجع تقلید - رضوان الله تعالی علیهم - یا شهیدان و درگذشتگان یا پدر و مادر و فامیل یا همه مؤمنین و مانند آن هدیه کنیم.

۸- خواندن مرثیه را عبادت بدانیم.
۹- در هنگام مرثیه خوانی با طهارت و با نظافت باشیم.

۱۰- می توانیم پیش از مرثیه خوانی دو رکعت نماز بخوانیم و از خدا بخواهیم تا ما را در مرثیه خوانی موفق بدارد.

۱۱- شایسته است پیش از خواندن مرثیه جمله «یا ابا عبدالله ادرکنا» یا جمله «یا صاحب الزمان ادرکنا» یا جمله «یا فاطمة الزهراء ادرکینا» را از قلب خود بگذرانیم یا بر زبانمان جاری سازیم.

۱۲- پیش از مرثیه خوانی درباره آن فکر نماییم که چگونه آن را آغاز کنیم. چگونه آن را ادامه دهیم و چگونه آن را به پایان بریم و به طور کلی چگونه آن را بیان نماییم.

۱۳- مرثیه را با نام و حمد خدا، درود و صلوات بر پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم

علی الحسین و علی علی بن الحسین و علی
اولاد الحسین و علی اصحاب الحسین [و
رحمة الله وبرکاته].

۲۴- در آغاز یا پایان مرثیه هر
معصومی می‌توانیم قسمتی از دعای
توسل را که مربوط به آن معصوم است
بخوانیم؛ مثلاً، برای مرثیه امام حسین علیه السلام
عرض کنیم: «[السلام عليك] یا ابا عبدالله یا
حسین بن علی ایها الشَّهِید یا بن رسول الله یا
حجة الله علی خلقه یا سیدنا و مولانا انا
توجهنا و استشفعنا و توسلنا بک الی الله و
قد ماناک بین بدی حاجاتنا یا وجیهاً عند الله
اشفع لنا عند الله.»

۲۵- معمولاً مرثیه دارای سه مرحله
است: مقدمه، اوج و فرود. بعد از رسیدن
مرثیه به مرحله اوج و سوزناک خود، آن را
زیاد طول ندهیم؛ یعنی، مرحله فرود مرثیه
را کوتاه کنیم. گاهی مرثیه بدون فرود نیز
خوانده می‌شود.

۲۶- مرحله اوج مرثیه، مرحله‌ای
است که گره مرثیه گشوده می‌شود و
سوزناک‌ترین قسمت مرثیه است. بدین
جهت مرحله اوج مرثیه را زود بیان
نمی‌کنیم.

۲۷- وقتی مرثیه به مرحله اوج خود
رسید، سوز و گدازی در شنوندگان

۱۸- شایسته است از اشعار عرفانی
مربوط به مرثیه در همه جا استفاده نشود،
زیرا مطالب عرفانی، زمینه یا زمینه‌سازی
می‌خواهد.

۱۹- در آغاز راه و پیش از خواندن
مرثیه، آن را در خانه یا مانند آن تمرین و
حفظ کنیم، تا در هنگام خواندن مرثیه
دچار اشتباه یا فراموشی نشویم.

۲۰- اگر شنوندگان برای شنیدن مرثیه
به طور پراکنده نشسته‌اند، در صورت
امکان از آنان بخواهیم جمع‌تر بنشینند.

۲۱- سعی کنیم تا مرثیه را بدون
مقدمه‌چینی و زمینه‌سازی شروع نماییم.
فوری به «گودال قتلگاه» نرویم.

۲۲- برای مقدمه‌چینی و زمینه‌سازی
می‌توانیم مرثیه را با عرض سلام بر
معصوم یا شهید مورد نظر یا همان‌گونه که
گفته شد، با خواندن شعر، ذکر داستان و
خاطره‌ای مربوط به مرثیه مورد نظر آغاز
کنیم.

۲۳- گاهی برای آغاز یا پایان مرثیه
سرور شهیدان می‌توانیم این سلام‌ها را
بخوانیم: «السلام عليك یا ابا عبدالله و علی
الارواح التي حلت بفنائک. عليك منی سلام
الله ابدًا ما بقیت و بقی اللیل و النهار و لا
جعله الله اخر العهد منی لزیارتکم. السلام

این دعا را بخوانیم: «اللهم انا نستلك و ندعوك باسمك العظيم الاعظم الاعز الاجل الاكرم بحق محمد و علی و فاطمة و الحسن و الحسين و تسعة المعصومین من ذریة الحسين» سپس ده بار «یا الله» بگوییم آن گاه دعاهای دیگر را بخوانیم.

۳۴- اگر هنگام مرثیه خوانی، مطلب یا شعر بعدی را فراموش کردیم، مطلب یا شعر قبلی را تکرار می‌کنیم و شرح می‌دهیم و در ضمن این کار به جستجوی مطلب یا شعر بعدی می‌پردازیم تا آن را به یاد آوریم.

۳۵- برای مرثیه خوانی اگر می‌توانیم در جایی قرار بگیریم که مُشرف بر شنوندگان باشیم.

۳۶- شایسته است موانع تمرکز حواس را از محل مرثیه خوانی بر طرف کنیم. گاهی این کار با تذکری از سوی مرثیه خوان می‌تواند انجام گیرد.

۳۷- در آغاز مرثیه می‌توانیم از شنوندگان بخواهیم تا سرها را به زیر بیندازند، دل‌ها را روانه کربلا کنند و زانوی غم در بغل گیرند.

۳۸- تا می‌توانیم مقدار مرثیه را با مدت زمانی که از ما خواسته‌اند، هماهنگ کنیم؛ یعنی، مرثیه را به موقع شروع کنیم و

برانگیزانیم و «تحولی درونی» در آن‌ها به وجود آوریم، به گونه‌ای که حالت توجه به معارف بلند عاشورایی با آن سوز و گداز همراه شود.

۲۸- در اوج مرثیه با کلماتی مانند «یا حسین» و «یا زهرا» توسل را بیشتر و داغ‌تر کنیم.

۲۹- اگر مرثیه را همراه با سخنرانی انجام می‌دهیم، شایسته است ارتباط بین آن دو را در نظر داشته باشیم و به اصطلاح سخنوران مرثیه خوان، «گریز» بزنیم.

۳۰- شایسته است مرثیه را با خواندن دعا، فاتحه، صلوات و قیام برای حضرت مهدی (عج) به پایان بریم.

۳۱- پس از پایان یافتن مرثیه می‌توان این آیه را خواند: «و سیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون»؛ «و ستم‌کاران به زودی خواهند دانست که به چه مکانی باز می‌گردند.» یا آیه «الالعنة الله علی الظالمین»؛ «آگاه باشید نفرین خدا بر ستم‌کاران است.»

۳۲- بعد از خواندن آیاتی که گفته شد، می‌توانیم برای استجاب دعا پنج بار آیه «امن یجیب المضطر اذا دعاه و یكشف السوء» را بخوانیم.

۳۳- می‌توانیم پس از «امن یجیب»

مرثیه خوانی از خدا و معصومان علیهم السلام طلب کنیم.

۴۶- خود را برتر از مرثیه خوانان های دیگر ندانیم و متواضع باشیم. مثلاً، نگوئیم: «من یک ساعت مرثیه خوانی کردم، ولی فلانی کم آورد.»

۴۷- علاقه، تمرین، صدق، اخلاص و تقوا از عوامل مؤثر در مرثیه خوانی است؛ پس به آن‌ها توجه بیشتری کنیم.

۴۸- تعداد جمعیت در اخلاص ما برای مرثیه خوانی تأثیر نگذارد. مثلاً نگوئیم: دیشب در مجلسی مرثیه خوانی کردم که غلغله بود و جای سوزن انداختن نبود.

۴۹- اگر از مرثیه خوانی ما انتقاد سودمندی کردند، ناراحت نشویم و آن را بپذیریم.

۵۰- از تحقیر مرثیه خوانان های دیگر خودداری کنیم. مثلاً، نگوئیم: «روی فلانی را کم کردم.»

۵۱- اگر برای مرثیه خوانی به ما هدیه ای ندادند، ناراحت نشویم. زیرا پاداش اصلی و حقیقی این کار نزد خدا است.

۵۲- به خاطر حضرت فاطمه زهرا و امام حسین علیهم السلام برای مرثیه خوانان ها

به موقع خاتمه دهیم.

۳۹- در ابتدای مرثیه صدای خود را خیلی بالا نبریم و بلند نکنیم تا برای ادامه مرثیه نفس داشته باشیم.

۴۰- گاهی گلو و دهان مرثیه خوانان های مبتدی خشک می شود یا نفس آنان کم می آید. این امری طبیعی است که به مرور زمان از بین می رود، ولی نکات مرثیه خوانی، مانند، نکته قبلی را نیز باید رعایت کرد، تا با چنین مشکلی رو به رو نشد.

۴۱- اگر صدای مرثیه خوان گرفته یا ناصاف است یا او سرما خورده است، چنانچه می تواند در رفع آن بکوشد و یا آن را پیش از خواندن مرثیه به شنوندگان بگوید.

۴۲- سعی کنیم برای خواندن مرثیه، شروع خوب، گیرا و جذابی داشته باشیم.

۴۳- تلاش کنیم خودمان نیز همراه خواندن مرثیه بسوزیم، اشک بریزیم و گریه کنیم که گفته اند: «آنچه از دل برآید، لاجرم بر دل نشیند.»

۴۴- اگر هنگام خواندن مرثیه، خودمان گریه نمی کنیم (بکاء)، دست کم حالت گریه به خود بگیریم (تباکی).

۴۵- سوز و حال و گریه را در

مرثیه‌خوانی خاموش می‌شوند، شاید حزن و اندوه بیشتری بر آن مجلس حاکم گردد. در مواردی به این نکته توجه داشته باشیم.

۵۹- در مرثیه‌خوانی از طرح سؤالات و شبهات بدون پاسخ پرهیز نماییم؛ مثلاً، در مرثیه حضرت فاطمه زهرا علیها السلام این سؤال را مطرح نکنیم که چگونه ممکن است، حضرت فاطمه زهرا علیها السلام بعد از مرگش، دست‌های خود را از کفن بیرون آورد و امام حسن و امام حسین علیهم السلام را در آغوش بگیرد و بعد پاسخ آن را هم ندهیم.

۶۰- مطالب احتمالی و مشکوک در مرثیه‌خوانی، مانند حضور حضرت لیلا علیها السلام در کربلا را به صورت قطعی و یقینی ذکر نکنیم یا از ذکر آن‌ها خودداری نماییم.

۶۱- بدون ضرورت، مرثیه را تکرار نکنیم و از دوباره‌خوانی پرهیزیم.

۶۲- می‌توانیم از آیات، روایات، شعر، داستان، خاطره، مثال، تشبیه، ضرب‌المثل، آمار و اخبار صحیح و دقیق، سخنان عالمان و بزرگان و دانشمندان نظیر حضرت امام خمینی رحمته الله علیه و جملات و قطعه‌های ادبی و زیبایی که متناسب با موضوع و محتوای مرثیه است، استفاده

احترام و ویژه‌ای قائل باشیم. پس حداقل می‌توانیم به احترامشان از جای خود برخیزیم.

۵۳- هنگام مرثیه‌خوانی با مدیریت خوب، کنترل مجلس را به عهده بگیریم، زیرا ممکن است در بعضی موارد، کنترل مجلس را از دست بدهیم یا دیگران بخواهند نظم مجلس را به هم بزنند.

۵۴- تجربیات مرثیه‌خوانی خود را در اختیار دیگران قرار دهیم و در این مورد نیز سخاوتمند باشیم که خیر و برکت نزد خداست.

۵۵- حتماً بر موضوع و محتوای مرثیه تسلط کافی داشته باشیم. باید بدانیم در آغاز و مقدمه مرثیه چه چیزهایی را بخوانیم و در اوج و فرود مرثیه چه چیزهایی را بگوییم.

۵۶- در آغاز راه و پیش از خواندن مرثیه، یک بار دیگر مرثیه را مطالعه و مرور کنیم تا مرتکب اشتباهی نشویم.

۵۷- می‌توانیم در ابتدای مرثیه‌خوانی موضوع مرثیه را به شنوندگان بگوییم؛ مثلاً، به آنان بگوییم: امشب می‌خواهم روضه حضرت علی اکبر علیه السلام را برای شما بخوانم.

۵۸- اگر چراغ‌های مجلس

- کنیم. خودمان اعتقاد داشته باشیم، تا این اعتقاد در شنوندگان نیز تأثیر معنوی و عاطفی بگذارد.
- ۶۳- اگر در خواندن مرثیه دارای سبک خاصی هستیم، آن قدر تمرین و ممارست داشته باشیم که آن سبک را از دست ندهیم.
- ۶۴- در آغاز راه می‌توانیم پیش از مرثیه‌خوانی چند نفس عمیق بکشیم، تا ترس و دلهره‌ما از بین برود و آرامش جای آن را بگیرد.
- ۶۵- به‌طور طبیعی مرثیه‌خوانی کنیم و خود را به تکلف و زحمت نیندازیم.
- ۶۶- نزد عموم از به‌کارگیری کلمات و لهجه خاص و محلی خودداری کنیم و از داشتن تکیه کلام پرهیز نماییم.
- ۶۷- تا می‌توانیم از ابتکار و خلاقیت و ذوق و سلیقه خود و دیگران در انتخاب مرثیه‌خوانی و کیفیت بیان و شیوه آغاز و پایان آن‌ها استفاده کنیم.
- ۶۸- اگر در خواندن مرثیه اشتباهی کردیم، در همان جلسه و اگر نتوانستیم در جلسه بعد، آن اشتباه را تصحیح نماییم.
- ۶۹- می‌توانیم هنگام خواندن مرثیه، تحمل در برابر مشکلات و صبر در مقابل مصایب را برای شنوندگان زمینه‌سازی کنیم، زیرا معصوم علیه السلام فرموده است: «صبر نیمی از ایمان است».
- ۷۰- به مرثیه‌ای که می‌خوانیم، خودمان اعتقاد داشته باشیم، تا این اعتقاد در شنوندگان نیز تأثیر معنوی و عاطفی بگذارد.
- ۷۱- کیفیت بعضی گریه کردن‌ها زننده است، از انجام چنین گریه‌هایی خودداری کنیم.
- ۷۲- از دروغ‌ها و تحریفاتی که در مرثیه‌ها صورت گرفته است، با اطلاع باشیم تا آن‌ها را نخوانیم.
- ۷۳- مواظب باشیم برای گریاندن مردم، مرثیه‌ها را کم، زیاد و تحریف نکنیم تا سوزناک شوند و مردم گریه کنند.
- ۷۴- اگر نگاه جمعیت یا افراد خاصی مانع مرثیه‌خوانی ما می‌شود، می‌توانیم گاهی چشمان خود را روی هم بگذاریم.
- ۷۵- توجه داشته باشیم که مرثیه‌خوانی با زبان محاوره‌ای دلنشین‌تر از مرثیه‌خوانی با زبان مکاتبه‌ای است.
- ۷۶- مرثیه‌خوان با تجربه‌ای می‌گفت: «مرثیه‌ای و اشعار مربوط به آن را پیش از خواب حفظ کنید تا در ذهن شما کاملاً نقش ببندد».
- ۷۷- از هر حالت یا حرکتی که متناسب با مرثیه‌خوانی و شخصیت مرثیه‌خوان نیست، خودداری کنیم.
- ۷۸- برای مرثیه‌خوانی و جاری ساختن اشک‌ها، سعی کنیم احساسات و

مرثیه بیشتر شود. مرثیه نعمتی بزرگ است که متأسفانه برخی از آن غافلند.

۸۵- اگر مرثیه را همراه با سخنرانی می خوانیم، مواظب باشیم که مرثیه ما ناقص سخنرانی مان نباشد؛ مثلاً، اگر در سخنرانی می گوئیم: توبه در آخر عمر پذیرفته نمی شود، در این صورت نباید مرثیه حضرت حُرّ را بخوانیم. زیرا حضرت حُرّ در آخر عمرش توبه کرد و امام حسین علیه السلام توبه او را پذیرفت.

۸۶- هدف نهایی از مرثیه خوانی «گریاندن» نیست. اگر چه مرثیه همراه با گریه بهتر است.

۸۷- مرثیه خوان باید آن چنان ورزیده باشد که اگر به او گفتند: سه دقیقه مرثیه خوانی کند، بتواند. چنانچه به وی گفتند: سی دقیقه مرثیه خوانی کند، باز هم بتواند.

۸۸- اگر در آغاز راه هستیم به خود «تلقین» کنیم که می توانیم مرثیه خوانی نماییم، زیرا تلقین یکی از راه های تعلیم و تعلم است.

۸۹- در همه جا نباید مرثیه خواند، بلکه باید یا شرایط مرثیه خوانی موجود باشد یا شرایط آن را به وجود آورد و سپس مرثیه خواند.

۹۰- مرثیه ها را مطابق فهم و موقعیت

عواطف شنوندگان را برانگیزانیم.

۷۹- برای برانگیختن شور و احساس شنوندگان باید خودمان در هنگام مرثیه خوانی شور و سوز و احساس داشته باشیم.

۸۰- بین محتوای مرثیه و شرایط و احساسات شنوندگان ارتباط برقرار کنیم، تا غم و اندوه بیشتری را احساس نمایند و بیشتر اشک بریزند.

۸۱- هنگام مرثیه خوانی به همه جمعیت نگاه کنیم تا توجه همگان را جلب نماییم. برای جلب توجه و تاثیر بیشتر می توانیم در حدّ ضرورت و متناسب و هماهنگ با محتوای مرثیه از حرکات سر و صورت و دست استفاده کنیم.

۸۲- برای مرثیه خوانی ترس به خود راه ندهیم، و از جمعیت زیاد شنوندگان و شخصیت آنان هراسان نشویم.

۸۳- در آغاز مرثیه خوانی ترس و لرز، دلهره و ضربان شدید قلب امری طبیعی است، از این رو یأس به خود راه ندهیم و مرثیه خوانی را در «جاهای مختلف» و در حضور «جمعیت های گوناگون» تمرین و دنبال کنیم تا ترس و دلهره ما از بین برود.

۸۴- آثار و فواید معنوی مرثیه خوانی را به خاطر بیاوریم تا علاقه ما به خواندن

۹۷- در مجالس مرثیه خوانان‌های خبره و مشهور شرکت نماییم تا از روش و کیفیت مرثیه خوانی آنان نیز بهره‌مند شویم.

۹۸- مرسوم است که در هر یک از روزها یا شب‌های دههٔ محرم، مرثیهٔ یکی از شهدای کربلا را می‌خوانند. از مرثیه خوانان با تجربه این را سؤال کنیم.

۹۹- اگر مثلاً در دو جا مرثیه خوانی می‌کنیم، بهتر است برای هر کدام مرثیه جداگانه یا دو قسمت مختلف از یک مرثیه را بخوانیم. زیرا ممکن است برخی از شنوندگان هر دو جا یکی باشند.

۱۰۰- مرثیه‌ها را طوری بازگو نکنیم که خواری و ذلت‌خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام از آن برداشت شود.

۱۰۱- در مرثیه می‌توان به جای آمار و اعدادی که از نظر صحت مورد تردید یا انکار است، به کلماتی از قبیل: جمعیت بسیار، عده‌ای زیاد و تعدادی فراوان اکتفا نمود؛ مثلاً، به جای این که بگوییم: امام حسین علیه‌السلام چندین هزار نفر از دشمنان را کشت، بهتر است بگوییم: امام حسین علیه‌السلام تعداد فراوانی از دشمنان را کشت.

۱۰۲- شایسته است از ذکر مراثی یا آمار که موجب انکار یا عکس‌العمل منفی شنوندگان می‌شود، خودداری کنیم.

فردی، سنی، زمانی و مکانی شنوندگان انتخاب کنیم و بخوانیم؛ مثلاً، برای نوجوانان مرثیهٔ حضرت قاسم علیه‌السلام و برای کودکان مرثیهٔ حضرت رقیه علیه‌السلام و برای بانوان مرثیهٔ حضرت زینب علیه‌السلام را بخوانیم.

۹۱- می‌توانیم از مرثیه‌ها نکات اخلاقی، تربیتی، سیاسی، تاریخی و نظامی را برداشت کنیم و آن‌ها را برای شنوندگان بازگو نماییم.

۹۲- معمولاً از تعابیری که مخصوص همان زمان‌ها بوده است، استفاده کنیم، مثلاً به جای خیمه کلمهٔ چادر یا سنگر و به جای عمود، کلمهٔ گرز را به کار نبریم.

۹۳- مجالس دعا، ختم و مانند آن زمینهٔ خوبی برای یادگیری و شروع مرثیه خوانی است.

۹۴- فقط برای دیگران مرثیه نخوانیم؛ بلکه در بعضی اوقات و در تنهایی برای خود یا خانواده‌مان نیز مرثیه بخوانیم.

۹۵- جلسهٔ مرثیه می‌تواند برای مخاطبان، جلسهٔ توبه و بازگشت به سوی خدا باشد، به آن توجه کنیم و از آن استفاده نماییم.

۹۶- مرثیه خوان نباید بر مسموعاتی (شنیده‌ها) که دروغ و غیر صحیح یا غیر قابل قبول است، تکیه کند.

اشعار زیبا، دفتری تهیه کرد و آن‌ها را در آن نوشت تا در هنگام مرثیه‌خوانی به تناسب موضوع از مرثیه‌ها و اشعار آن استفاده نمود.

۱۰۸- کسب تجربه از خود و دیگران از رموز موفقیت در این امر است.

۱۰۹- دقت کنیم محتوای مرثیه را اشتباه نگوییم. مثلاً توجه داشته باشیم که حضرت عباس علیه السلام مشک آب را اول به دست راستش گرفت یا به دست چپش یا مثلاً امام حسین علیه السلام زبانش را در دهان حضرت علی اکبر علیه السلام گذاشت یا به عکس؟
۱۱۰- از این شاخه به آن شاخه نپریم. بلکه همان موضوع و محتوای مرثیه را برای شنوندگان بازگو کنیم.

۱۱۱- سعی کنیم مرثیه را برای شنوندگان «مجسم» نماییم.
۱۱۲- مواظب باشیم به جای تقویت روحیه، تضعیف روحیه نکنیم.

۱۱۳- اگر مرثیه‌خوان‌های دیگری حضور دارند، وقت آنان را نیز در نظر داشته باشیم.

۱۱۴- خواندن مرثیه را بیش از حد، طولانی نکنیم تا موجب خستگی شنوندگان نشود و بر آنان اثر منفی نگذارد. به ویژه در مجالسی که علاقه و زمینه کمتری نسبت به مرثیه در آن‌ها وجود

به ویژه در مقابل شنوندگانی که کمتر از اعتقاد راسخ و ایمان بالا برخوردار هستند. مثلاً در چنین مجالسی شاید لازم نباشد که بگوییم: نوجوان کربلا حضرت قاسم علیه السلام سی و پنج نفر از دشمنان را کشت.

۱۰۳- می‌توانیم برخی از قسمت‌های مرثیه یا اشعار و رجزها را با همان زبان عربی بخوانیم و سپس آن‌ها را ترجمه کنیم، مگر در مواردی که ترجمه آن‌ها لازم نباشد.

۱۰۴- اگر از کلمات و جملات عربی در مرثیه‌خوانی استفاده می‌کنیم، آن‌ها را به طور صحیح تلفظ کنیم. به ویژه در مجالسی که آشنایان به زبان عربی مانند علما و طلاب حضور دارند.

۱۰۵- اگر به زبان عربی آشنایی داریم، مرثیه حضرت فاطمه زهرا علیه السلام در جلد (۴۳) بحار الانوار و مرثیه امام حسین و اصحابش علیهم السلام در جلد‌های (۴۴) و (۴۵) بحار الانوار گردآوری شده‌اند.

۱۰۶- اگر بعد از غذا یا با حالت کسالت، بیماری، خستگی، عصبانیت، ناراحتی، خواب‌آلودگی و مانند آن مرثیه‌خوانی نکنیم، بهتر است. از این رو آرامش، سلامت و استراحت کافی پیش از مرثیه‌خوانی را فراموش ننماییم.

۱۰۷- می‌توان برای یادگیری مرثیه‌ها و

دارد.

نکنیم.

۱۲۰- هنگام خواندن مرثیه فاصله مناسب دهان خود با میکروفون را رعایت کنیم تا صدا خوب منتقل شود و بلندگو سوت نکشد. توجه داشته باشیم که صدای بلندگو بیش از اندازه، کم یا زیاد نباشد.

۱۲۱- اگر مرثیه را با صوت زیبا بخوانیم، دلنشین تر است. اگر صوت زیبا نداریم، مرثیه را به صورت عادی و معمولی و بدون صوت بخوانیم.

۱۲۲- مرثیه خوانی را به خاطر نداشتن صوت زیبا ترک و رها نکنیم.

۱۲۳- در جاهایی که مرثیه، سوزناک است، بهتر است هماهنگ با آن، صدایمان را سوزناک و چهره مان را انسدوهناک نماییم.

۱۲۴- شایسته است صوت ما هنگام خواندن مرثیه یک نواخت نباشد. صوت خود را به تناسب محتوای مرثیه و به گونه‌ای که زنده نباشد، تغییر دهیم.

۱۲۵- اگر در شیوه مرثیه خوانی از کسی تقلید می‌کنیم، آن را به مرور زمان ترک نماییم تا خودمان صاحب سبک شویم. البته در آغاز راه، تقلید از مرثیه خوان‌های دیگر اشکالی ندارد.

۱۲۶- اگر مرثیه خوان‌های دیگری نیز در مجلس حضور دارند، از روی احترام،

۱۱۵- در غیر موارد ضروری، مرثیه‌ها را متناسب با زمان خود بخوانیم مثلاً، مرثیه ورود امام حسین علیه السلام به کربلا را در همان اوایل محرم و مرثیه جابر بن عبدالله انصاری به کربلا را در روز اربعین بخوانیم.

۱۱۶- سعی کنیم حتماً در ایام خاص و ویژه، مانند ماه‌های محرم، صفر، ایام فاطمیه، شب‌های قدر، وفات و شهادت مرثیه بخوانیم. و شایسته است در این ایام از خنده و مزاح پرهیز کنیم.

۱۱۷- از کتاب‌های مقتل و مرثیه‌هایی که دارای مدرک، سند و مأخذ صحیح و معتبر هستند، استفاده کنیم و از هر مرثیه خوانی، مرثیه‌ها را نقل ننماییم. کتاب‌های منتهی الآمال، نفس المهموم، بیت الاحزان محدث قمی، لُهو ف سید بن طاووس، جلاء العیون مجلسی و ارشاد شیخ مفید در زمینه مرثیه خوانی کتاب‌های خوب، مفید و معتبری هستند.

۱۱۸- اگر مأخذ و مدرک مرثیه را به شنوندگان بگوییم بهتر است. بخصوص در مجالسی که طلاب، علما و بزرگان حضور دارند.

۱۱۹- آرام و شمرده شمرده مرثیه بخوانیم و با فریاد و شتاب مرثیه خوانی

«یا اَبه! اُستسلمت للموت؟»

ای پدر جان! آیا تن به مرگ داده‌ای؟»

حضرت فرمود:

«کیف لا یستسلم للموت من لاناصر له و

لا معین؟»

چگونه تن به مرگ ندهد کسی که یار

و یاور ندارد؟»

حضرت سکینه علیها السلام عرض کرد:

«یا اَبه! ردنا الی حرم جدنا،

ای پدر جان! ما را به حرم جدمان

بازگردان.

امام حسین علیه السلام فرمود: «اگر

شکارچی از مرغ قطا دست برمی داشت،

آن پرنده آرام سر در آشیانه می گذاشت.»

(کنایه از این بود که لشکر دشمن دست از

من بر نمی دارد و نمی گذارد که شما را به

حرم جدتان ببرم.)

زن‌ها صدای خود را به گریه بلند

کردند. حضرت آنان را ساکت نمود و به

حضرت ام‌کلثوم علیها السلام فرمود:

ای خواهرم! تو را سفارش می‌کنم که

خویشتن را نیکو بداری و من اینک برای

نبرد با گروه دشمنان می‌روم.»

حضرت سکینه علیها السلام فریادکنان نزد

امام حسین علیه السلام آمد. حضرت که او را خیلی

دوست می داشت. به سینه خود چسباند و

اشک‌هایش را پاک کرد و به وی فرمود:

از آنان کسب اجازه کنیم و به آن‌ها تعارف

نماییم.

۱۲۷ - کتاب‌ها، اشعار مرثیه و

نوحه خوانی را مطالعه کنیم و به نوارهای

مرثیه و نوحه خوانی را گوش دهیم.

۱۲۸ - از بسانی، مؤسس و

دست‌اندرکاران مجلس روضه خوانی

تشکر نماییم، اما به صورت مبالغه آمیز و

خارج از حد و فراتر از واقعیت نباشد.

در پایان این نوشتار، شایسته

می‌نماید که «مرثیه وداع امام حسین علیه السلام» را

که برگگی جان‌سوز از سوگ‌نامه آل

محمد صلی الله علیه و آله است، بازگو کنیم. به آن امید که

اشکی از دیدگانمان جاری شود و

خرسندی خدای سبحان را نصیبمان

سازد.

مرثیه وداع امام حسین علیه السلام

چون امام حسین علیه السلام دید که همه

خاندان و یارانش به شهادت رسیده‌اند،

برای وداع با اهل بیت خود به زن‌ها رو کرد

و فرمود:

«یا سکینه! یا فاطمه! یا زینب! یا امّ

کلثوم! علیکن منی السلام!

ای سکینه! ای فاطمه! ای زینب! ای امّ

کلثوم! خدا حافظ همگی شما!

حضرت سکینه دختر کوچک امام

حسین علیه السلام عرض کرد:

سیطول بعدی یا سکینه فاعلمی

منک البكاء اذا الحمام دهانی

لا تحرقی قلبی بدمعک حسرة

مادام منی الروح فی جسمانی

فاذا قتلت فانت أولى بالذی

تأتینه ایا خیره النسوان

«ای سکینه! بدان که پس از مرگ من،

گریه تو بسیار خواهد بود. دل مرا از روی

حسرت و افسوس به اشک خود مسوزان،

تا زمانی که جان در تن من است. ای

برگزیده زنان! چون کشته شوم، تو

سزاوارترین کسی خواهی بود که بر بالین

من می آیی.»

میرزا یحیی ابهری نقل کرده است:

«در عالم خواب، علامه مجلسی رحمته الله را دیدم

که در صحن مطهر سیدالشهداء علیه السلام و در

طرف پایین پای آن حضرت - در طاق

الصفاء - نشسته و مشغول تدریس است.

علامه به موعظه و پند و اندرز پرداخت و

چون خواست مرثیه و مصیبت بخواند،

شخصی آمد و گفت: حضرت فاطمه

زهرآلود می فرماید:

أذكر المصائب المشتملة علی وداع

ولدی الشہید.

مصیبت‌هایی را بخوان که بازگو

کننده وداع فرزند شهیدم باشد.

علامه مجلسی نیز مصیبت وداع را

خواند و گروه زیادی جمع شدند و گریه

بلندی نمودند. به طوری که مانند آن را در

عمر خود ندیده بودم. در همان خواب

است که امام حسین علیه السلام به علامه مجلسی

می فرماید:

«قولوا لأولیائنا وأمانئنا یهتّمون فی

اقامة مصائبنا؛

به دوستان و درستکاران ما بگویید که

در برپایی مصیبت‌های ما کوشش کنند.»

امام باقر علیه السلام روایت کرده است: «امام

حسین دختر بزرگ خودش فاطمه علیه السلام را

صدا زد و به او دست نوشته سر بسته و

وصیتی سرگشاده داد. امام سجاد علیه السلام بیمار

بود و فاطمه علیه السلام آن نوشته را به ایشان داد و

امام سجاد علیه السلام نیز آن را به من داد.»

در اثبات الوصیه آمده است: «امام

حسین، امام سجاد علیه السلام را فراخواند، در

حالی که امام سجاد علیه السلام بیمار بود. امام

حسین علیه السلام اسم اعظم و مواریث

پیامبران علیهم السلام را به او داد و به امام سجاد علیه السلام

فرمود که علوم و صحف و مصاحف و

سلاح را که از مواریث نبوت است، نزد ام

سلمه علیه السلام گذاشته و به او دستور داده‌ام

همه آن‌ها را به تو بدهد.»

قطب راوندی در کتاب دعوات خود

از امام زین العابدین علیه السلام روایت کرده است

که: «پدرم در روز شهادتش مرا به سینه

خود چسباند، در حالی که خون در بدن مبارکش می جوشید، به من فرمود: ای پسر! دعایی از من به یاد بسپار که مادرم فاطمه علیها السلام آن را به من یاد داد و او نیز از پدرش پیامبر صلی الله علیه و آله یاد گرفته بود و جبرئیل نیز آن را برای برآورده شدن حاجات و انجام کارهای مهم و برطرف شدن اندوه و بلاهای سخت و کارهای دشوار به پیامبر صلی الله علیه و آله یاد داده بود و آن دعا این است:

بِحَقِّ يَسِّ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ! وَبِحَقِّ طَهٍ وَ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ! يَا مَنْ يَقْدِرُ عَلٰی حَوَائِجِ السَّائِلِينَ! يَا مَنْ يَعْلَمُ مَا فِي الضَّمِيرِ! يَا مَنْ نَفَسًا عَنِ الْمَكْرُوبِينَ! يَا مَفْرَجًا عَنِ الْمَغْمُومِينَ! يَا رَاحِمَ الشَّيْخِ الْكَبِيرِ! يَا رَازِقَ الطِّفْلِ الصَّغِيرِ! يَا مَنْ لَا يَحْتَاجُ إِلَى التَّفْسِيرِ! صَلَّى عَلٰی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ [و افعَلْ بِي كَذَا وَ كَذَا].

در کتاب کافی روایت شده است که: «امام سجاد در هنگام وفاتش امام باقر علیه السلام را به سینه خود چسباند و به او فرمود: ای پسر جان! به تو وصیتی می کنم که همین وصیت را پدرم امام حسین علیه السلام در هنگام شهادتش به من فرمود و او نیز این وصیت را از پدرش آموخته بود، و این وصیت آن

است که:

ای پسر جان! پرهیز از ستم بر کسی که یاوری جز خدا علیه تو ندارد.» در کتاب بحار الانوار آمده است که در این هنگام امام حسین علیه السلام به سمت راست خود نگاه کرد، کسی از یارانش را ندید. به سمت چپ خود نگاه کرد، باز کسی از یارانش را ندید. امام سجاد علیه السلام چون پدر خود را تنها و بی کس دید، با آن که بیمار بود و از ناتوانی توان برداشتن شمشیر را نداشت، به سوی میدان رفت. حضرت ام کلثوم علیها السلام از پشت سر، او را صدا زد و گفت: ای نور دیده! برگرد. امام سجاد علیه السلام به او فرمود: ای عمه! دست از من بردار و بگذار تا در رکاب پسر پیامبر خدا نبرد کنم. امام حسین علیه السلام به حضرت ام کلثوم علیها السلام فرمود: او را باز دار تا زمین از خاندان آل محمد علیهم السلام خالی نماند.

آن گاه امام حسین علیه السلام برای وداع با کودک خردسالش به سوی خیمه ها رفت.^۲

پی نوشت ها:

۱. در نسخه دیگر (تبکیه) دارد.
۲. منتهی الآمال، صص ۴۵۶ - ۴۵۸ و نفس المهموم، صص ۳۴۶ - ۳۴۸.